

Izveštaj o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara za 2023. godinu

- Stalna radna grupa za bezbednost novinara-

AUTORI:
NATAŠA JOVANOVIĆ
VERAN MATIĆ
MIROSLAV JANKOVIĆ

SADRŽAJ

I. Uvod	2
II. Podaci o slučajevima napada na novinare u 2023.	4
III. Studije slučajeva iz prakse SRG u 2023. godini	8
IV. Aktivnosti SRG tokom 2023. godine	14
V. Akcioni plan SRG za 2024. godinu	24
VI. Zaključci i preporuke	28

Napomena: Stavovi izrečeni u ovoj analizi pripadaju isključivo autorima i njihovim saradnicima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji.

I. Uvod

Iza nas je još jedna, ukupno sedma, godina postojanja Stalne radne grupe za bezbednost novinara (SRG). Ova poslednja godina obeležena je novim pomacima u ostvarenim rezultatima, nešto boljoj statistici kada je reč o broju napada i procesuiranim slučajevima, većem broju sprovedenih aktivnosti i projekata, i većoj vidljivosti SRG u stručnoj ali i široj javnosti.

Posebno važan iskorak napravljen je u komunikaciji i saradnji SRG sa novinarima i predstavnicima tužilaštva i policije na lokalnom nivou. Samo tokom 2023. godine predstavnici SRG posetili su Niš, Novi Sad, Čačak, Novi Pazar, Suboticu i Pančevo gde su se sastali sa preko 100 lokalnih novinara, tužilaca i policajaca i razgovarali o tekućim slučajevima i opštoj bezbednosnoj situaciji u kojoj mediski profesionalci rade.

Od početka 2023. godine SRG je, uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji (OEBS), realizovala 15 aktivnosti, od kojih su neke zahtevale višemesečne pripreme (poput studijske posete Norveškoj), a u nekima se pod realizacijom jedne aktivnosti smatra 6 različitih događaja (kao što su posete SRG lokalnim sredinama).

Podatak da je SRG u proseku sprovela više od jedne aktivnosti mesečno jasno govori o iskrenoj posvećenosti i odgovornosti svih strana koje učestvuju u ovom procesu – Vrhovnog javnog tužilaštva (VJT), Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije (MUP), Udruženja novinara Srbije (UNS), Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Asocijacije medija (AM), Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM) i Asocijacije onlajn medija (AOM). OEBS takođe učestvuje u radu SRG od njenog osnivanja u januaru 2017. godine i do sada je omogućio realizaciju više od 40 aktivnosti u sprovođenju tri akciona plana (prvi za period 2018-2019, zatim drugi za 2021-2022 i najzad treći od 2023 do 2025. godine).

Čini se da napori koje SRG ulaže u unapređenje bezbednosti novinara počinju da budu prepoznati i na lokalnom i na međunarodnom nivou. Poslednji Izveštaj Evropske Komisije o Srbiji za 2023. godinu konstatuje da su policija i tužilaštvo brzo reagovali u nekoliko slučajeva napada i pretnji novinarima, radeći u okviru SRG. Ipak, izveštaj sa pravom zaključuje da slučajevi pretnji, zastrašivanja, govora mržnje i nasilja nad novinarima i dalje predstavljaju razlog za zabrinutost.

To nam govori da SRG mora da nastavi da ispunjava svoj važan mandat, da pronalazi nove kreativne načine borbe protiv nekažnjivosti za napade na novinare, da pojača intenzitet svog rada uključujući i prevenciju zločina i da, naravno, dobije dodatnu podršku svih relevantnih aktera, pa i onu sa najviših, političkih, instanci. Kao i do sada, Misija OEBS-a u Srbiji će nastaviti da bude iskren, odgovoran, objektivan i pouzdan partner SRG u njenom izuzetno važnom radu i u primeni Akcionog plana koji važi do 2025. godine.

U ostvarenju tog cilja, podrška koju Misija OEBS-a u Srbiji pruža SRG zasnivaće se na doslednoj primeni Odluke o bezbednosti novinara koju je 2018. godine u Milanu usvojio Ministarski savet OEBS-a, a potpisale svih 57 država učesnica, uključujući i Srbiju.

Potpisujući ovaj dokument, države učesnice OEBS-a su se obavezale da će preduzimati delotvorne mere kako bi okončale nekažnjivost zločina nad novinarima. Prevashodno tako što će obezbediti da pozivanje na odgovornost predstavlja ključni element u sprečavanju budućih napada, ali i tako što će obezbediti da organi za sprovođenje zakona sprovedu brze, delotvorne i nepristrasne istrage akata nasilja i pretnji protiv novinara u cilju izvođenja odgovornih pred lice pravde.

Takođe, na poslednjem ministarskom savetu OEBS-a koji je početkom decembra 2023. godine održan u Skopju, doneta je Zajednička izjava o bezbednosti žena novinarki koju je potpisalo 45 država učesnica, među kojima je i Srbija. U ovom dokumentu države učesnice su se saglasile da će osuditi sve incidente protiv žena novinarki, uključujući rodno zasnovano nasilje na internetu i rodno zasnovane dezinformacije koje predstavljaju jednu od najozbiljnijih savremenih pretnji njihovoj bezbednosti i slobodi medija uopšte.

Put koji se nalazi pred nama nije lak jer se pitanje bezbednosti novinara suočava sa ozbiljnim iskušenjima širom sveta. Prema podacima Međunarodne federacije novinara tokom 2023. godine naglo je povećan broj novinara ubijenih tokom obavljanja svog posla. U odnosu na 2022. godinu kada je ubijeno 67, u 2023. ubijeno je čak 94 novinara, ili jedan na svaka četiri dana. Čak 393 novinara je ove godine bilo pritvoreno zbog obavljanja svog posla.¹ Međunarodne organizacije novinara često ističu da je nekažnjivost za zločine nad novinarima previsoka. Među još uvek nerešenim slučajevima nalaze se i ubistva novinara koja su se dogodila u Srbiji - Slavka Ćuruvije, Milana Pantića i Dade Vujasinović.²

Sloboda medija i demokratija ne mogu postojati jedno bez drugog. Samo udruženim snagama i zajedničkim naporima možemo stvoriti društvo u kome novinari mogu, bez straha za svoju i bezbednost svojih porodica, na profesionalan, objektivan i etički način informisati građane o pitanjima od javnog značaja. Svima u ovom društvu treba da je stalo do toga. Prvi i najvažniji korak na tom putu, jeste da svaki zločin protiv novinara mora biti efikasno procesuiran i kažnjen u skladu sa zakonom.

¹ Pogledati: [Ninety-four journalists killed in 2023, says IFJ - IFJ](#)

² Pogledati autorski tekst Jan Bratua, ambasador amlsije OEBS-a u Srbiji povodom obeležavanja Svetskog dana slobode medija 2023. godine: <https://www.osce.org/mission-to-serbia/542685>

II. Podaci o slučajevima napada na novinare u 2023. godini

Kada je u pitanju 2023. godina, u periodu od januara do kraja decembra u svim javnim tužilaštvima u Srbiji je, na osnovu podnetih krivičnih prijava ili izveštaja, formirano 75 predmeta u vezi sa događajima na štetu novinara, i to: 4 u januaru, 3 u februaru, 7 u martu, 8 u aprilu, 12 u maju, 9 u junu, 8 u julu, 6 u avgustu, 5 u septembru, 8 u oktobru, 3 u novembru i 2 u decembru.

U istom periodu rešeno je 23 predmeta (31,51%) i to 9 predmeta sudskom odlukom (sve su osuđujuće presude) i 14 predmeta odlukom tužilaštva (u 6 predmeta doneto je rešenje o odbačaju krivične prijave i u 8 predmeta službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka zbog nepostojanja elemenata krivičnih dela).

Preostalih 52 predmeta iz evidencije tužilaštva za 2023. godinu su još uvek aktivni, od čega je za 5 predmeta iz ove godine u toku postupak pred sudom po optužnom aktu javnog tužioca.

Ovi predmeti se nalaze u različitim fazama tužilačke istrage: u 3 je u toku sprovođenje dokaznih radnji, a u 38 predmeta podnet je zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja. U 6 predmeta ni nakon preduzimanja mera u predistražnom postupku potencijalni učinilac nije identifikovan.

Kada je u pitanju struktura prijavljenih krivičnih dela protiv novinara, i ove godine je najviše pretnji iz člana 138. Krivičnog zakonika Republike Srbije³ - za krivično delo Ugrožavanje sigurnosti (64 slučaja). Zajedno sa pretnjama pojavljuju se još i Uvreda⁴ i Lake telesne povrede⁵, a kao ostala prijavljena krivična dela zabeleženi su Nasilničko ponašanje⁶ (2 slučaja) i po jednom Zlostavljanje i mučenje⁷, Proganjanje⁸ i krivično delo Prinuda⁹. Opisno se u evidenciji tužilaštava navode i ometanje snimanja, oštećivanje automobila, verbalni napad i praćenje.

Kada su u pitanju nadležna tužilaštva – tačno jedna polovina slučajeva je u nadležnosti Tužilaštva za visoko-tehnološki kriminal (VTK), ukupno 37. To znači da u većinskom broju slučajeva pretnje novinarima dolaze putem interneta. U nadležnosti tri osnovna javna tužilaštva u Beogradu je 29 slučajeva; 7 slučajeva u nadležnosti je Apelacionog javnog tužilaštva u Nišu i po jedan slučaj Apelacionog javnog tužilaštva u Novom Sadu i Apelacionog javnog tužilaštva u Kragujevcu.

³ Krivični zakonik Republike Srbije, pogledati: [Krivični zakonik \(paragraf.rs\)](http://krivnickizakonik.paragraf.rs)

⁴ Ibid, član 170

⁵ Ibid, član 122

⁶ Ibid, član 344

⁷ Ibid, član 137

⁸ Ibid, član 138a

⁹ Ibid, član 135

Tokom 2023. godine doneto je devet osuđujućih presuda za deset oštećenih novinara. S obzirom da su se sporni događaji desili tokom ove godine, pomenute osuđujuće presude su donete izuzetno efikasno. Zaključeno je tri sporazuma o priznanju krivičnog dela, doneto je jedno rešenje kojim je izrečena mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja u zdravstvenoj ustanovi i vođena su dva sudska postupka u kojima su prvostepene osuđujuće presude potvrđene. Izrečene su dve uslovne osude i dve kazne zatvora od šest meseci koje će okrivljeni izdržavati u prostorijama u kojima žive.

U ovom periodu, pravnosnažno je okončano i pet sudskih postupaka za dela prijavljena tokom 2022. godine: potvrđene su dve presude na efektivne kazne zatvora u trajanju od 14 i 18 meseci zatvora, potvrđena jedna oslobađajuća presuda, izrečena jedna mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i doneta je ponovljena prvostepena osuđujuća presuda.

Kada je reč o broju predmeta vezanih za napade na novinare koji se nalaze u zvaničnoj bazi VJT-a, nije bilo bitnih razlika u odnosu na prethodnu godinu. Tokom 2022. godine, formirano je 83 predmeta u vezi sa događajima na štetu novinara, dok je u 2023. godini taj broj, kao što je već pomenuto, 75.

Od formiranih 83 predmeta tokom 2022. godine, konačna odluka je doneta u 41 predmetu (49,4%), od čega je 10 sudskih odluka i 31 odluka tužilaštva, podaci su VJT-a zaključno sa 31. decembrom 2023. godine. Doneto je sedam osuđujućih presuda, dve oslobađajuće presude i u jednom predmetu odlukom suda odbačen je optužni akt tužilaštva. Tužilačkom odlukom je rešen 31 predmet - u 10 predmeta doneto je rešenje o odbačaju krivične prijave, a u 21 predmetu doneta je službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka.

Podaci iz baze napada na novinare NUNS-a pokazuju da je tokom 2023. godine evidentirano ukupno 183 incidenta učinjenih na štetu novinara. Među njima je najviše zabeleženih pritisaka (123) i verbalnih pretnji (46), a zatim slede fizički napadi (11), i napadi na imovinu (3). Tokom 2023. godine nisu zabeležene pretnje imovini što je u manjem broju bio slučaj prethodnih godina.¹⁰

Sa druge strane, baza podataka o napadima na novinare UNS-a nije dostupna na način da joj se može pristupiti u svakom trenutku. Prema izveštaju koji je UNS objavio, tokom 2022. godine ovo udruženje je zabeležio dvostruko više pretnji, pritisaka i napada na novinare nego u 2021. godini (ukupno 140), dok je za prvih 11 meseci 2023. godine zabeleženo 111 slučajeva. Najčešći vid ugrožavanja novinarskih sloboda, prema UNS-ovoj bazi, bili su pritisci kojih je bilo 42, gotovo dvostruko više nego prošle godine. Sa druge strane, broj evidentiranih pretnji u UNS-ovoj bazi je značajno manji nego ranije. Dok je u prvih 11 meseci ove godine zabeleženo 29 pretnji novinarima, u istom periodu prošle

¹⁰ Pogledati: [BAZA NAPADA NA NOVINARE \(bazenuns.rs\)](https://bazenuns.rs)

godine zabeležene su 43 pretnje. Što se tiče fizičkih napada, zabeleženo ih je ukupno 13 - tri više nego prošle godine.¹¹

Kada se posmatraju podaci udruženja vidi se da i dalje postoji velika razlika u broju slučajeva koje beleže u odnosu na broj slučajeva iz tužilačke evidencije. Forme napada koje beleže udruženja, a koji se ne mogu smatrati krivičnim delima prema trenutno važećem Krivičnom zakoniku (pritisak, pretnja imovini i sl.), govore o velikom broju slučajeva koji se nalaze u sivoj zoni nekažnjivosti te ostaje otvoreno pitanje zakonske regulacije i sankcionisanja ovih ponašanja koja svakako mogu imati odvrćajući efekat na slobodu medija i izražavanja.

Podaci za period od 2016. do 2023. godine:

VJT je u decembru 2020. godine donelo novo Opšte obavezno uputstvo¹² koje na detaljniji način reguliše postupanje javnih tužilaštava u slučajevima prijavljenih krivičnih dela učinjenih protiv novinara i drugih medijskih radnika. Pored ostalog, Uputstvom su uvedene određene novine kako bi se unapredilo vođenje evidencija o ovim slučajevima. Baza podataka tužilaštva o formiranim predmetima za ugrožavanje bezbednosti novinara, se na mesečnom nivou upotpunjava podacima iz svih osnovnih i apelacionih javnih tužilaštava. Apelaciona javna tužilaštva su dužna da VJT-u dostavljaju zbirne mesečne izveštaje o svim postupanjima u pomenutim predmetima. Zbirni izveštaj VJT-a se zatim, u formi takozvanog Biltena, dostavlja svim članovima SRG.

Praksa da se Bilten tužilaštva, zajedno sa statistikom i informacijama o sprovedenim istražnim radnjama, dostavlja članovima SRG na mesečnom nivou omogućava bolje praćenje i upoređivanje predmeta između novinarskih i medijskih udruženja i evidencije VJT-a. Informacije o statusu svakog pojedinačnog slučaja koje se nalaze u Bazi podataka tužilaštva služe i kao osnov za preispitivanje postupanja u pojedinim predmetima na redovnim i vanrednim sastancima SRG.

Od početka vođenja Baze podataka tužilaštva u 2016. godini pa do kraja decembra 2023. godine, u svim tužilaštvima u Srbiji **formirano je ukupno 522 predmeta** na osnovu prijave za krivična dela protiv novinara. Prema statističkim podacima VJT-a za ovaj period, **rešeno je ukupno 308 predmeta, odnosno 59% slučajeva**, dok je 214 predmeta (41%) još uvek aktivno, odnosno nerešeno, i nalazi se u različitim fazama postupka.

Među aktivnim predmetima je 15 onih za koje je u toku postupak pred sudom. U 93 predmeta ni nakon preduzimanja mera u predistražnom postupku potencijalni učinilac nije identifikovan (NN lica – pojam koji se koristi kada je izvršilac krivičnog dela i dalje nepoznat organima gonjenja). Iako je ukupan broj nepoznatih izvršilaca i dalje visok (oko

¹¹ Pogledati: [UNS :: UNS vesti :: UNS-ova baza pritisaka i napada na novinare: U 2023. godini isti broj zabeleženih slučajeva kao lane, manje pretnji ali dvostruko više pritisaka](#)

¹² Pogledati: <https://bezbedni-novinari.mpanel.app/storage/files/documents/obavezno-uputstvo-o-10-20-zashtita-novinara.pdf>

43% nerešenih predmeta) ipak treba primetiti da je najveći broj neidentifikovanih učinilaca krivičnih dela iz ranijeg perioda vođenja evidencija što se vidi iz tabele koja sledi.

Godina	Aktivni/nerešeni slučajevi	Učinioci NN lica	% NN lica u aktivnim predmetima
2016	17	16	94%
2017	10	10	100%
2018	18	16	89%
2019	13	10	77%
2020	21	9	43%
2021	40	17	42,5%
2022	42	9	21,4%
2023	52	5	9,6%
Ukupno	213	92	43,2%

Kada su u pitanju predmeti koji su u pomenutom periodu razrešeni – 81 predmet je rešen odlukom suda, 223 predmeta odlukom tužilaštva, dok je četiri predmeta odlučeno na drugi način.¹³

Od 81 predmeta koji su rešeni odlukom suda - u 63 predmeta je doneta osuđujuća presuda; u 12 predmeta oslobađajuća presuda; dok je u 6 predmeta optužni akt tužilaštva odbačen ili odbijen.

Sa druge strane, tužilačkom odlukom je rešen 223 slučaj. U 106 predmeta (48%) doneto je rešenje o odbačaju krivične prijave, dok je u 97 predmeta (44%) doneta službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka, odnosno da nema elemenata krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. U 20 predmeta (8%) je tužilačkom odlukom izvršilac sankcionisan nametanjem obaveze propisane Zakonikom o krivičnom postupku u pogledu odloženog krivičnog gonjenja (takozvani oportunitet). Nakon ispunjenja obaveza u celosti, krivične prijave su u ovim slučajevima takođe odbačene. Kako ovaj institut ipak nameće određene obaveze učiniocima krivičnih dela, može se reći da predstavlja neki vid sankcije. U većini slučajeva u pitanju je nametnuta novčana obaveza koja se uplaćuje u humanitarne svrhe ili na račun oportuniteta Vlade Republike Srbije.

¹³ Ustupanje krivičnog gonjenja nadležnim organima druge države, vaspitni nalog prema maloletnom učiniocu i u dva predmeta doneta je odluka da nema mesta pokretanju pripremnog postupka protiv maloletnog učinioca

III. Studije slučajeva iz prakse SRG u 2023. godini

Od svih ove godine zabeleženih slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara, a kojih je prema podacima RJT-a bilo 75, izabrano je i detaljno obrazloženo nekoliko kako bi se ilustrovala uloga SRG u njihovom procesuiranju.

- Pretnje Marku Vidojkoviću i Nenadu Kulačinu

Marko Vidojković i Nenad Kulačin, autori podkasta „Dobar, loš, zao“ na portalu Nova.rs, u dugom vremenskom periodu dobili su veliki broj direktnih pretnji. Prema evidenciji VJT-a, u periodu od 2019. do 2023. godine formirano je ukupno 11 predmeta u vezi sa ova dva novinara s tim da pojedini predmeti sadrže veći broj počinilaca i pretnji. Od ovog broja, u dva predmeta su donete osuđujuće presude, a u četiri slučaja su krivične prijave odbačene.

U 2023. godini nastavljen je trend pretnji Vidojkoviću i Kulačinu. Zabeleženo je ukupno pet i u ovom trenutku se prikupljaju obaveštenja, dok je u nekim izdat zahtev sudu za lociranje mesta komunikacije, a u jednom slučaju krivična prijava je odbačena. Pošto je Marko Vidojković i pisac, Međunarodni PEN centar je, s obzirom na učestale pretnje i Vidojkovićev osećaj nebezbednosti, odlučio da izvrši njegovo sklanjanje na bezbednu lokaciju u martu ove godine.

U pismu Veranu Matiću, kao članu SRG, PEN je izneo podatke o ugroženosti Vidojkovića i tražio da se o tome upoznaju nadležne institucije i da se zatraži angažman svih relevantnih aktera kako bi se počinioци identifikovali i kaznili i kako bi pretnje bile zaustavljene. O svim aspektima ovog slučaja Matić je izvestio nadležne organe koje učestvuju u radu SRG – tužilaštvo i policiju. MUP je izvršio procenu bezbednosti Vidojkovića i Kulačina i utvrdio da u ovom trenutku njihova bezbednost nije ozbiljno ugrožena. Po rečima Vidojkovića, procena bezbednosti u njegovom slučaju je učinjena na način koji je doveo do uznemirenosti njegove majke jer poseta mestu stanovanja nije bila unapred najavljena.

Nenad Kulačin nije mogao da se skloni na bezbednu lokaciju iz, kako objašnjava, porodičnih razloga. NUNS i ANEM su po njegovoj želji, ali i proceni da bi mu to podiglo stepen bezbednosti, omogućili video nadzor mesta stanovanja kao i parkinga koji koristi za svoj automobil.

O slučaju pretnji Kulačinu i Vidojkoviću oglašavala su se sva relevantna međunarodna tela uključujući i diplomatska predstavništva, a slučaj Vidojkovića je visoko na listi ugroženih književnika koju formira Međunarodni PEN. Sam Vidojković tvrdi da više i ne prijavljuje pretnje.

Nerešeni slučajevi pretnji novinarima, ne samo u slučaju ova dva novinara već i drugih, zahtevaju stalnu reviziju statusa i nove napore za efikasnije otkrivanje i primereno kažnjavanje počinilaca.

- Slučaj pretnji Željku Matorčeviću novinaru portala Žig Info iz Grocke

Na pretposlednjem ročištu, pred izricanje (ponovljene) prvostepene presude za paljenje kuće novinara Žig info Milana Jovanovića, održanom 20. februara, jedan od stalno prisutnih u publici, podržavalac optuženog Dragoljuba Simonovića, prilikom izlaska iz sudnice izrekao je pretnju Željku Matorčeviću, uredniku ovog portala, dobacivši mu „Šta ćeš ti, p...ko jedna, izađi napolje, nastradaćeš“. Iako je većina prisutnih već izašla iz sudnice, događaju je prisustvovalo više svedoka, kao i sudija i nadležni javni tužilac u postupajućem predmetu koji je insistirao da se izrečena pretnja unese u zapisnik sa ovog ročišta.

Nakon dva dana, na predlog tužilaštva, sud je osumnjičenom odredio meru zabrane prilaženja, sastajanja i komuniciranja sa oštećenim Matorčevićem. Optužni predlog podnet je nakon mesec dana, a na osnovu sporazuma o priznanju krivičnog dela sa okrivljenim, 25. maja je doneta osuđujuća presuda kojom je okrivljenom izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 meseci koju će izdržati u prostorijama u kojima stanuje bez elektronskog nadzora, kao i mera bezbednosti - zabrana komuniciranja i približavanja oštećenom na manje od 50 metara i zabrana daljeg uznemiravanja oštećenog u trajanju od jedne godine. Ukoliko okrivljeni samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje jednom na duže od 6 časova ili dva puta na manje od 6 časova, presudom je predviđeno da će ostatak kazne nastaviti da izdržava u kazneno-popravnom zavodu.

Ovako efikasno rešen slučaj (nakon samo tri meseca od događaja) pre svega je posledica pretnji izrečenih u sudnici pred svedocima, kao i priznanja krivičnog dela na osnovu kojih je zaključen sporazum sa tužilaštvom.

Tokom aprila, Matorčević je medijskim udruženjima u više navrata prijavljivao telefonsko uznemiravanje. Incident nije uveden u evidenciju tužilaštva budući da je nakon podizanja pozornosti članova SRG, učinilac brzo otkriven efikasnom intervenijom MUP-a. Ipak, ne treba zaboraviti da je od 2018. godine u evidenciji tužilaštva još uvek aktivan (nerešen) slučaj teških telesnih povreda¹⁴ nanetih istom oštećenom novinaru. Nakon odbačene krivične prijave protiv jednog osumnjičenog lica, slučaj je zaveden u evidenciju nepoznatih učinilaca. Da ne bi došlo do zastarevanja krivičnog gonjenja ovog slučaja, potrebno je da tužilaštvo preduzima dalje istražne radnje u otkrivanju izvršioca.

Za sve to vreme traje i postupak pred sudom za paljenje kuće Milanu Jovanoviću, novinaru iste redakcije. Ponorljena osuđujuća prvostepena presuda protiv četiri lica, uključujući i navodnog nalogodavca, bivšeg predsednika opštine Grocka, izrečena je 20. marta, ali do kraja novembra još uvek nije zakazano ponovljeno drugostepeno suđenje. Pisani otpisak presude, na koji se dugo čekalo, nije mogao biti uručen jednom od osuđenih koji je promenio adresu i o tome nije obavestio sud, iako ima branioca. Presuda ovom okrivljenom je uručena postavljanjem na oglasnu tablu suda. Po svemu sudeći, slučaj će ući u šestu godinu suđenja.

¹⁴ Krivični zakonik Republike Srbije, član 121

Prema evidenciji VJT-a koja se vodi od 2016. godine, krivična dela prema novinarima redakcije Žig Info spadaju u najteža u smislu radnje izvršenja i posledica (teške telesne povrede, ugrožavanje opšte sigurnosti, imovine i života novinara). Iako su slučaj pretnje izrečene u sudnici iz evidencije tužilaštva iz 2023. godine, kao i telefonske pretnje koje nisu ušle u evidenciju tužilaštva efikasno rešeni, raniji događaji, teži po posledicama, još uvek se nalaze u zoni nekažnjivosti.

- Milan Šupica foto-reporter Pančevca - osuđujuća presuda

Pravnosnažna presuda protiv napadača na Milana Šupicu iz Pančeva, primer je efikasnog otkrivanja i procesuiranja izvršioca krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti novinara. Prvostepena presuda doneta je za manje od dva meseca od napada koji se dogodio u maju, a da pritom nije u pitanju sporazum o priznanju krivičnog dela. Presuda je potvrđena od strane Višeg suda početkom septembra, nakon svega četiri meseca od događaja, što je iznenađujuće efikasno u okolnostima našeg pravosudnog sistema kada okrivljeni negira krivicu.

Foto-reporter lista Pančevac, Milan Šupica, fizički je napadnut 4. maja u Pančevu, nakon što je fotografisao cveće u improvizovanoj prodavnici uz negodovanje prodavačice/vlasnice, iako se legitimisao kao novinar. Automobilom su ga potom pratila trojica napadača i kada se zaustavio, izvukli su ga iz kola, pretili mu verbalno i pocepali torbu u kojoj je bio fotoaparatus. Šupica je od strane napadača zadobio nekoliko udaraca pesnicom u grudi, usled čega je zadobio teške telesne povrede, odnosno prelom dva rebra bez dislokacije što je utvrđeno medicinskim pregledom.

Događaj je prijavljen policiji i podneta je krivična prijava. Narednog dana su privedena dva lica kojima je određeno zadržavanje u trajanju od 48 časova, a potom im je, na predlog tužilaštva, sud odredio pritvor do 30 dana. Optužni predlog za krivično delo ugrožavanje sigurnosti (pretnje) je protiv jednog lica podnet već 1. juna dok je u odnosu na drugog prijavljenog za krivično delo teške telesne povrede istog dana doneto rešenje o odbačaju krivične prijave.

Osuđujuća presuda za ugrožavanje sigurnosti je doneta nakon svega 20 dana od podizanja optužnice i okrivljenom je izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 meseci koja će se izvršiti u prostorijama u kojima okrivljeni stanuje, kao i mera bezbednosti zabrana komuniciranja i približavanja oštećenom na manje od 50 metara u trajanju od jedne godine. Posle izjavljenih žalbi obe strane, osuđujuća presuda je potvrđena početkom septembra, dakle nakon svega četiri meseca od napada.

Međutim, ne treba zaboraviti da su oštećenog pratila i napala tri lica, a da je osuđujuća presuda doneta u odnosu na samo jedno lice. Ovo zbog toga što jedno lice nije direktno učestvovalo u napadu (stajalo je po strani), pa nije ni privedeno niti je bilo u pritvoru. Treći izvršilac je bio optužen za teške telesne povrede koje je u svakom smislu teže krivično delo u odnosu na izrečene pretnje. Postojala je medicinska dokumentacija koja je

ukazivala na dva polomljena rebra. Veštačenjem medicinske dokumentacije utvrđeno je postojanje manjeg naprsnuća jednog rebra što je prema veštaku trebalo kvalifikovati kao laku telesnu povreda za koju je predviđena novčana ili kazna zatvora do jedne godine. Kako se za ovo krivično delo gonjenje preduzima po privatnoj tužbi, u odnosu na ovog izvršioca je krivična prijava odbačena, sa obrazloženjem da to nije krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti, a oštećeni je upućen da pokrene odgovarajući postupak privatnim putem.

Na ovaj način rešen slučaj zapravo pokazuje paradoks pravosudnog sistema – nije osuđen učinilac koji je primenio fizičko nasilje i prouzrokovao prelom (ili naprsnuće) rebra za koje postoji medicinska dokumentacija, a sa druge strane, u efikasnom postupku je osuđeno lice koje je izreklo pretnje, ali nije i fizički napalo ovog medijskog radnika. Na taj način, pravda je, iako efikasno, delimično zadovoljena. Delimično zadovoljenje pravde predstavlja i činjenica da su dvojica okrivljenih neko vreme provela u pritvoru (od 5. maja do 1. juna).

- Slučaj pretnji OK Radiju iz Vranja, razvoj tokom 2023. godine

Tokom 2022. godine, Dejan Nikolić Kantar je pravosnažno osuđen za nasilničko ponašanje prema OK radiju, vlasnici Oliveri Vladković i zaposlenoj Svetlani Ivanov na 14 meseci zatvora. Tokom suđenja je uputio nove pretnje oštećenima za šta je na drugom suđenju kažnjen sa 18 meseci zatvora. Protiv prvostepene odluke suda izjavljene su žalbe te je predmet radi odlučivanja prosleđen Višem sudu u Vranju. 18. jula je od strane službenih lica u sudu primećeno da u spisima formiranim po izjavljenim žalbama nedostaju spisi Osnovnog suda u Vranju. ANEM je objavio saopštenje navodeći da je reč o opstrukciji kako bi se odložila odluka Višeg suda i zatražena je odgovornost za sve uključene u ovaj pokušaj ometanja suđenja.¹⁵ Osnovni sud je po naredbi višeg suda rekonstruisao spise i dostavio novom određenom postupajućem sudiji, koji je u kratkom vremenskom roku zakazao novo zasjedanje veća. Viši sud je potom potvrdio presudu Osnovnog suda na 18 meseci zatvora za Dejana Nikolića.

Pored toga, u junu 2022. godine širom grada osvanuli su plakati sa likom Verana Matića, predsednika ANEM-a i člana SRG. Na plakatima se navodi da Matić „ruši” po gradu.

ANEM je u međuvremenu od Ministarstva pravde zahtevao preduzimanje mera nadzora Višeg suda u Vranju. Pored toga, predloženo je da se suđenje za pretnje bivšem načelniku Policijske uprave Vranje koje je uputio Dejan Nikolić, izmesti iz ovog grada, jer u tom slučaju traje stalna opstrukcija. Ovo suđenje, kao i suđenje po prijavi M.V. (bivša partnerka Dejana Nikolića) za ugrožavanje bezbednosti izmeštena su iz Vranja, a treće suđenje za pretnje koje je isti optuženi uputio službeniku Okružnog zatvora, održava se uz pokušaje opstrukcije u Drugom opštinskom sudu u Beogradu.

¹⁵ Pogledati: [ANEM: Iz Višeg suda u Vranju nestala presuda za ugrožavanje bezbednosti novinara OK radija - Društvo - Dnevni list Danas](#)

Nelegalno izgrađeni zid kojim je zazidan deo OK radija, još uvek nije srušen iako o tome postoje odluke nadležnih organa donesene u junu 2023. godine.

Sudski procesi odgovornom licu Koloseum gejma, preduzeća po čijem nalogu je izvršeno zaziđivanje takođe se ne završavaju, jer se primenjuje isti model opstrukcije korišćen ranije u slučajevima Dejana Nikolića Kantara.

Prilikom pokušaja glavnog pretresa u slučaju pretnji načelniku Policijske upave u Vranju, u sudnici Drugog opštinskog suda u Okružnom zatvoru, na zahtev Dejana Nikolića, iz sudnice je udaljen Veran Matić, član SRG i uredno akreditovan kao novinar za praćenje ovog suđenja. Optuženi je navodno imao zdravstvenu reakciju na prisustvo Matića pa je sudija doneo odluku o udaljavanju kako bi se nastavio glavni pretres. Međutim, na preporuku zdravstvenog radnika, ovaj pretres je takođe odložen.

- Tri napada na Marka Dragoslavića, novinara agencije Fonet

Ime novinara Foneta, Marka Dragoslavića, ponavlja se u evidenciji VJT-a za 2023. godinu čak tri puta. Već početkom godine, 1. januara, Dragoslavić je napadnut dok je snimao splav koji je delimično potonuo tokom novogodišnje noći. Tokom izvršenja novinarskog zadatka, na njega su nasrnule dve osobe koje mu nisu dozvoljavale da nastavi snimanje. Prema izjavama koje je dao medijima, i pored toga što je pokazao novinarsku legitimaciju jedan od napadača mu se uneo u lice, uhvatio ga za vrat i, stežući ga, odgurno.

Iako su policija i tužilaštvo pokrenuli postupak, oštećeni je izjavio da ne želi nikoga krivično da goni, da smatra da mu nije bila ugrožena bezbednost kao i da nije zadobio telesne povrede. Kako bez subjektivnog osećaja ugroženosti nema ni elemenata krivičnog dela Ugrožavanje sigurnosti, nadležno javno tužilaštvo je donelo rešenje o odbačaju krivične prijave čime je slučaj uveden u evidenciju rešenih.

Nakon samo tri meseca, 07. marta, tokom studentskih protesta u Beogradu isti reporter je bio fizički napadnut od učesnika protesta koji mu je prišao sa leđa, navukao mu kapuljaču na glavu i udario ga dva puta u glavu nanevši mu lake telesne povrede. Kako su članovi SRG za ovaj slučaj saznali iz medija, pozvan je osnivač, vlasnik i urednik agencije Fonet koji je izjavio da nisu planirali da prijave slučaj. Nakon intervencije SRG, slučaj je ipak prijavljen i vrlo brzo procesuiran. Učinioc je ubrzo identifikovan, a na predlog tužilaštva sud je 29. marta odredio meru zabrane prilaženja, sastajanja i komuniciranja sa oštećenim. Optužni predlog je podnet 25. aprila, a već 1. juna doneta je osuđujuća presuda kojom je okrivljenom izrečena uslovna osuda - kazna zatvora u trajanju od 8 meseci koja se neće izvršiti ako okrivljeni u periodu od tri godine ne izvrši novo krivično delo. Kako su se i okrivljeni i tužilac odrekli prava na žalbu, presuda je istog dana postala pravosnažna.

Ovaj slučaj takođe predstavlja jedan od primera efikasnog postupanja nadležnih organa jer je pravosnažna osuđujuća presuda doneta za manje od tri meseca od nasilnog događaja i svega mesec i pet dana od podizanja optužnice. Napadač je osuđen za krivično

delo nasilničko ponašanje¹⁶ za koje subjektivni osećaj ugroženosti oštećenog ne predstavlja bitno obeležje dela, pa je postojala mogućnost za procesuiranje bez obzira na iskaz oštećenog.

Treći slučaj u vezi sa istim novinarom se dogodio 25. oktobra kada je napadnut dok je fotografisao radnike koji su obavljali radove na ulici. Jedan radnik ga je pojurio, a drugi ga je udario po ruci. Oštećeni nije išao kod lekara, nisu konstatovane telesne povrede i nije hteo da učestvuje u daljem postupku. Na poziv tužilaštva radi uzimanja dodatnih obaveštenja, novinar je odbio da dođe i ostao je pri svemu što je izjavio policijskim službenicima, gde je rekao da ne želi da se bilo ko procesuiru. Nakon par dana, 31. oktobra, doneta je službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka, čime je ovaj slučaj okončan i zaveden u evidenciju rešenih slučajeva.

Sva ova tri slučaja istog oštećenog medijskog radnika ukazuju na potrebu edukacije novinara o tome da mora da postoji aktivna uloga oštećenog u procesuiranju učinilaca, kao i subjektivni osećaj ugroženosti, jer će u protivnom krivična prijava biti odbačena zbog nepostojanja bitnog obeležja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti.

- Slučaj novinara Srđan Nonića iz Niša

Početak 2023. godine obeležio je slučaj ugrožavanja bezbednosti novinara portala Niška inicijativa, Srđana Nonića, od strane zaposlenog u gradskoj upravi - Nikole Panića. Nonić je obavljajući svoj novinarski posao snimio Panića u radno vreme u kladionici. Panić je ugledavši Nonića krenuo da ga juri, dok je Nonić sve vreme snimao sve do policijske stanice u koju je utrčao. Iako je ceo napad snimljen prošlo je više meseci pre podizanja optužnog akta i suđenja koje je još uvek u toku. Tužilaštvo traži uslovnu kaznu zatvora u trajanju od šest meseci, s tim što ista neće biti izvršena ukoliko okrivljeni u roku od dve godine ne ponovi krivično delo.

Tokom avgusta je okončan i sudski spor koji je protiv Novinara Nonića tužbom za uvredu pokrenuo već pominjani Nikola Panić. Spor je okončan odbijanjem tužbenog zahteva.

Tokom godine, Nonić je putem društvene mreže Facebook u nekoliko navrata dobio poruke preteće sadržine. Povodom ovih pretnji Nonić je slučaj prijavio, a lice koje je uputilo pretnje je pronađeno. Ta osoba je priznala izvršenje krivičnog dela i predmet je prosleđen zameniku Osnovnog javnog tužilaštva u Nišu na dalje postupanje.

¹⁶ Član 344, stav 2 Krivičnog zakonika

IV. Aktivnosti SRG tokom 2023. godine

Uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji, u decembru 2022. godine, SRG je usvojila novi Akcioni plan za period od 2023. do 2025. godine sa ciljem da se, za taj period, osmisle nove aktivnosti koje će dodatno unaprediti njen rad i efikasnost.

Pomenuti Akcioni plan sadrži 11 aktivnosti od kojih je tokom 2023. godine uspešno implementirano 10. Posebno je važno naglasiti da su u realizaciji Akcionog plana učestvovalе sve institucije, udruženja i asocijacije koje su potpisale Sporazum u decembru 2016. godine, kojim je i osnovana SRG, što govori o njihovom aktivnom pristupu i značaju koji pridaju ovom procesu. Realizovane su sledeće aktivnosti:

Aktivnost 1: *Redovna godišnja obuka kontakt tačaka policije i tužilaštva o primeni Obavezujućih uputstava Republičkog javnog tužioca u vezi sa krivičnim predmetima ugrožavanja bezbednosti novinara, praćenja razvoja trendova izvršenja ovih krivičnih dela, kao i drugim temama iz sfere značaja javnog informisanja u demokratskim društvima (realizovana u decembru 2023. godine).*

U godišnjem izveštaju SRG za 2022. godinu, ustanovljeno je da postoje određene razlike u kvalitetu i posvećenosti postupanja između pojedinih tužilaštava i policijskih uprava u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara. Predstavnici novinarskih i medijskih udruženja su istakli da je potrebno uspostaviti ujednačenje prakse na svim nivoima i u radu svih kontakt tačaka, što bi trebalo da dovede do još efikasnije druge faze postupka kao što su prikupljanje dokaza, pisanje utemeljenijih optužnica, i uopšte otkrivanje i procesuiranje počinilaca.

Zbog toga, u saradnji sa SRG, Misija OEBS-a u Srbiji je 21. decembra organizovala godišnji trening o bezbednosti novinara i ulozi organa za sprovođenje zakona u procesuiranju odgovornih za krivična dela protiv medijskih radnika. Treningu je prisustvovalo 52 učesnika, 25 tužilaca i 27 policajaca (od kojih 25 žena) a ključne teme su bile: (1) značaj profesionalnog novinarstva u demokratskim društvima, (2) bezbednosni rizici za novinare tokom izveštavanja sa masovnih okupljanja, (3) digitalna forenzička istraga kod krivičnih dela protiv novinara, (4) tumačenje pretnje kod krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138. Krivičnog zakonika, kao i (5) Opšte obavezno uputstvo VJT o bezbednosti novinara iz 2020. godine sa primerima iz prakse u saradnji kontakt tačaka policije i tužilaštva i novinara.

Pored toga, treningu su u statusu predavača učestvovali i predstavnici nemačke i italijanske policije, Hendrik Šlike i Štefano Delfini, koji su govorili o zaštiti bezbednosti novinara tokom protesta u Nemačkoj, odnosno o sistemu prevencije krivičnih dela protiv medijskih radnika u Italiji.

Aktivnost 2: *Obuke novinara o bezbednosti, uključujući i opšta obavezujuća uputstva tužilaštva i unapređenje znanja medijskih radnika o pravnim procedurama, krivičnim delima, pravima oštećenog, značaju prijavljivanja svakog napada, pripremi novinara za saslušanja u tužilaštvu i slično.*

U prvoj polovini 2023. godine NDNV je, kao vodeći partner u implementaciji ove aktivnosti, organizovao radionice u Subotici, Pančevu, Somboru, Senti, Inđiji, Bačkom Petrovcu, Bačkoj Topoli, Kragujevcu, Novom Pazaru i Dimitrovgradu na temu prepoznavanja diskriminacije, ostvarivanja zakonskih prava, senzibilizacije u multikulturalnom kontekstu sa posebnim akcentom na bezbednost novinara. Pored novinara iz lokalnih sredina, radionicama su prisustvovala i lokalne kontakt tačke za bezbednost novinara iz javnih tužilaštava i policije. Nakon održanih radionica, NDNV je imenovao poverenike u ovim mestima, koji od 1. avgusta beleže slučajeve napada na novinare i diskriminacije novinara i o tome sačinjavaju tromesečne izveštaje.

Aktivnost 3: *Tromesečne posete predstavnika SRG lokalnim sredinama.*

U 2022. godini, SRG je redovno svojim prisustvom pratila zbivanja oko ugrožavanja bezbednosti zaposlenih u OK radiju u Vranju. Prisustvo suđenjima i debate sa lokalnim novinarima i medijima, kao i redovna komunikacija sa kontakt tačkama, pozitivno su i ohrabrujuće delovali ne samo na lokalne novinare već i na institucije. Dve pravosnažne presude u rekordnom roku su najbolji dokaz za to.

Zahvaljujući podršci Delegacije Evropske Unije u Srbiji i Misije OEBS-a u Srbiji, u 2023. godini uvedena je stalna praksa sastanaka koji se održavaju u različitim mestima na kojima su prisutne i lokalne kontakt tačke iz osnovnih i viših javnih tužilaštava i MUP-a, uz lokalne novinare čija je bezbednost ugrožena. Na ovim sastancima razgovaralo se o rešenim i nerešenim slučajevima, ali i drugim problemima sa kojima se lokalni novinari, mediji i institucije suočavaju u nastojanjima da omoguće bezbedan rad medijskih profesionalaca. Način rada i iskustvo u radu SRG, pokazalo se kao i korisno za sve učesnike ovih sastanaka. Isto tako, na ovim događajima se promoviše rad i postojanje SOS bezbedne linije na kojoj ugroženi novinari mogu dobiti besplatne pravne savete u slučajevima kada im je bezbednost ugrožena.

Na ovim sastancima, kroz konkretne primere iz prakse, novinari i urednici, ali i tužioci i predstavnici policije, dobijaju znanja neophodna za efikasnije reagovanje u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara. Sa druge strane, novinari dobijaju znanja iz oblasti krivične prakse i postupanja policije i tužilaštva.

Do sada je, tokom 2023. godine, održano šest sastanaka: u Nišu, Novom Sadu, Pančevu, Subotici, Novom Pazaru i Čačku. Pored prenošenja znanja i iskustva, za članove SRG

veoma važan je uvid u lokalnu medijsku scenu, posebnosti i probleme, koji su često nevidljivi iz Beograda. Kroz ovakav oblik komunikacije prošlo je više od 100 učesnika predstavnika lokalnih medijskih zajednica i institucija.

U svakom od gradova koje je posetila SRG, paralelno su se odvijali i programi treninga za bezbedno izveštavanje koje je vodio novinar Branko Čečen.

Pored toga, ANEM je organizovao i posebne, tematske, treninge za novinare. Jedan je održan neposredno pred Beogradski Pride, sa idejom da se pred događaje sa visokim stepenom bezbednosnog rizika novinari upoznaju sa ključnim pravilima i principima rada u tim uslovima. Takođe je bilo i specijalizovanih treninga, za članove redakcije Insajder TV koji nisu do sada bili obuhvaćeni sličnim programima, kao i za studente novinarstva sa Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Kroz obuku za bezbedno izveštavanje prošlo je 150 novinara, urednika, studenata novinarstva i predstavnika NVO sektora koji se bave izveštavanjem.

Aktivnost 4: *Početak procesa uspostavljanja 24/7 psihološke pomoći novinarima koji prolaze kroz traume nakon izvršenja krivičnih dela protiv njih.*

Kroz rad SRG i SOS sigurne linije za prijavljivanje pretnji ili drugih slučajeva koje novinari osećaju kao ugrožavanje, na inicijativu Misije OEBS-a u Srbiji tokom 2022. godine, sprovedeno je istraživanje o mentalnom zdravlju novinara.¹⁷ Istraživanje je vodila profesorka psihologije sa Filozofskog fakulteta i predsedica Društva psihologa Tamara Džamonja Ignjatović sa novinarima Jovanom Gligorijević, Brankom Čečenom, Veranom Matićem i Miroslavom Jankovićem iz Misije OEBS-a u Srbiji.

Iako je i pre toga bilo indikativno da postoje izazovi u vezi sa mentalnim zdravljem novinara, rezultati ove Analize ukazali su na ozbiljnu dramatičnost situacije. Trećina, od preko 200 novinara koji su učestvovali u anketi je izjavila da ima mentalne teškoće, što je duplo više od zastupljenosti mentalnih poremećaja u opštoj populaciji. Trećina anketiranih novinara je naglasila da doživljava veoma visok stepen stresa. 60 odsto ispitanika ima neko fizičko hronično oboljenje. Ogromna većina od oko 90 odsto smatra da njihovom fizičkom oboljenju u značajnoj meri doprineo stres vezan za novinarsku profesiju ili ugrožavanje njihove bezbednosti. Gotovo petina ispitanih pati od posttraumatskog stresnog poremećaja što direktno ukazuje na specifične rizike ove profesije u Srbiji, jer premašuje gotovo 20 puta rasprostranjenost ovog poremećaja u opštoj populaciji.

Čak 79 odsto novinara oseća umeren do visok nivo stresa dok skoro 15 odsto trpi visok nivo stresa. Najčešći uzroci su kratki rokovi, potplaćenost i finansijska nezivesnost, a odmah iza su spoljni pritisci i pretnje. Gotovo polovina ispitanih je doživela mobing u blažoj i 12,8 odsto u težoj formi, što znači da je 62 odsto ispitanih novinarki i novinara doživelo neku formu mobinga tokom karijere.

¹⁷ Pogledati: <https://www.osce.org/mission-to-serbia/545761>

Autori istraživanja izradili su niz predloga i sugestija novinarima, urednicima, vlasnicima medija i udruženjima.

ANEM koji koordinira rad SOS linije za prijavljivanje pretnji, uspostavio je saradnju sa Hemofarm fondacijom u okviru projekta Nesalomivi kako bi se koristili kapaciteti SOS linije za podršku mentalnom zdravlju građana Srbije, a na kojoj radi preko 40 volontera psihologa, psihijatar, terapeuta iz četiri bolnice koje se specijalizovano bave mentalnim zdravljem.

Na radionici, koja je u novembru organizovana uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji i Delegacije Evropske Unije u Srbiji, sa svim volonterima predstavnici medija govorili su o specifičnim izazovima novinarske profesije, a autori Analize predstavili su rezultate o mentalnom zdravlju novinara. Dogovorena je saradnja ove dve SOS linije koja bi trebalo da se realizuje u 2024. godini gde bi novinari koji se suočavaju sa mentalnim teškoćama imali mogućnost da dobiju besplatno savetovanje, pomoć i podršku.

Aktivnost 5: *Panel diskusija o pravima novinara kao oštećenih sa fokusom na sekundarnu viktimizaciju novinara tokom istražnog postupka.*

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv nekažnjivosti zločina nad novinarima, Slavko Ćuruvija fondacija, Nezavisno udruženje novinara Srbije i Misija OEBS-a u Srbiji organizovali su 2. novembra u Beogradu konferenciju „Novinar nije meta – nekažnjivost i posledice zločina nad novinarima“ koja je okupila preko 50 učesnika (od kojih 23 žene) iz domaće i međunarodne zajednice.

Na konferenciji je predstavljen treći izveštaj o stanju slobode izražavanja pred pravosudnim organima u Srbiji,¹⁸ i rezultati istraživanja o govoru mržnje prema novinarima i posledicama koje ovakvi napadi izazivaju i o bezbednosti novinara u digitalnom okruženju.¹⁹

Jedan od panela bio je organizovan od strane SRG i na njemu se razgovaralo o rezultatima rada Grupe, bezbedonosnoj situaciji u kojoj novinari u Srbiji rade, kao i pravima medijskih profesionalaca kao oštećenih u krivičnom postupku. Uz moderaciju Miroslava Jankovića (Misija OEBS-a u Srbiji), na panelu su govorili članovi SRG – Branko Stamenković (VJT), Veran Matić (ANEM) i Rade Đurić (NUNS).

Aktivnost 6: *Nastavak angažovanja (prevashodno medijskih i novinarskih udruženja) na definisanju mogućnosti za izmene Krivičnog zakonika Republike Srbije koje bi omogućile sveobuhvatniju i efikasniju krivično-pravnu zaštitu novinara.*

Jedan od zaključaka panel diskusije o radnim grupama za bezbednost novinara (SRG i Vladina radna grupa koja nije aktivna od maja 2022. godine) koja je, u organizaciji Misije

¹⁸ <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/ima-li-pravde-za-slobodu-izrazavanja/>

¹⁹ <https://nuns.rs/nuns-i-birn-objavili-izvestaj-bezbednost-novinara-u-digitalnom-okruzenju/>

OEBS-a u Srbiji, održana u novembru 2022. godine bio je da postojeći krivično-pravni okvir i način na koji se shvata krivično delo Ugrožavanje sigurnosti, više nisu dovoljni za efikasno procesuiranje napada i pretnji novinarima.

Na osnovu toga, Misija OEBS-a u Srbiji je angažovala Igora Vukovića, redovnog profesora krivičnog prava na Pravnom fakultetu univerziteta u Beogradu da za potrebe SRG izradi Mišljenje o mogućnostima izmenama Krivičnog zakonika koje bi omogućile sveobuhvatniju pravnu zaštitu novinara i drugih medijskih radnika. Profesor Vuković je pomenuto Mišljenje napisao u septembru 2023. godine i ono će biti detaljnije razmatrano tokom 2024. godine.

Aktivnost 7: *Izrada tromesečnog biltena SRG sa podacima o slučajevima i radu Grupe koji se distribuiraju preko mejling lista novinarskih i medijskih udruženja.*

Prema rezultatima istraživanja o transparentnosti državnih organa u slučajevima bezbednosti novinara, koje je sprovedeno tokom 2022. godine, tek 37.5% anketiranih novinara je izjavilo da od svojih udruženja dobija informacije o radu SRG. Njih 25% je izjavilo da ne dobija, dok 37.55% smatra da neke informacije ima, ali da nije dovoljno upoznat sa detaljima.

Kako bi unapredila vidljivost rezultata rada u javnosti, a naročito među novinarima članovima novinarskih i medijskih udruženja, SRG je tokom 2023. godine izradila četiri newslettera. Prvi za period januar – mart, drugi od aprila do juna, zatim treći od jula do septembra i poslednji za period od oktobra do decembra.

Ovi tromosečeni izveštaji sadrže detaljne informacije o svim tekućim slučajevima kao i aktivnostima koje su sprovedene u okviru SRG. Izveštaji su prosleđeni medijima, međunarodnim organizacijam i partnerima, kao i novinarima kako bi se unapredila njihova informisanost o postignutim rezultatima i sudbini slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara kojima se SRG tokom 2023. godine bavila.

Aktivnost 8: *Izrada godišnjeg izveštaja o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara.*

Ova aktivnost je takođe realizovana u decembru od strane radne grupe za pisanje godišnjeg izveštaja koju su činili Nataša Jovanović i Veran Matić kao članovi SRG i Miroslav Jankovic ispred Misije OEBS-a u Srbiji koji učestvuje u radu Grupe u svojstvu posmatrača.

Aktivnost 9: *Studijska poseta SRG Norveškoj sa ciljem uspostavljanja međunarodne saradnje i razmene iskustava u borbi za unapređenje bezbednosti novinara.*

Stalna radna grupa za bezbednost novinara (SRG) posetila je Norvešku od 16. do 18. oktobra 2023. godine gde se, u organizaciji Misije OEBS-a u Srbiji i Norveške ambasade,

sastala sa predstavnicima mnogobrojnih institucija i organizacija koje se bave slobodom medija i bezbednošću medijskih radnika.²⁰

Cilj posete bila je razmena znanja i iskustava sa norveškim partnerima o prevenciji krivičnih dela i efikasnijem procesuiranju napada i pretnji novinarima u digitalnom okruženju.

Na sastanku u Ministarstvu pravde i javne bezbednosti predstavnicima SRG je predstavljen izveštaj Norveške komisije za slobodu izražavanja iz 2022. godine čiji rezultati su pokazali da je tek 10 odsto anketiranih novinara bilo izloženo napadima i/ili pretnjama. Ovaj procenat je više od 5 puta manji u odnosu na slično istraživanje koje je, za potrebe SRG, iste godine sprovedeno u Srbiji, a prema kome je 55 odsto anketiranih novinara potvrdilo da su bili meta nekog napada ili pritiska.

Predstavnici policije i tužilaštva su govorili o značaju preventivnih mera i saradnje pošto, po njihovom iskustvu, efikasna strategija sprečavanja krivičnih dela zahteva koordiniranu akciju i aktivan pristup svih relevantnih aktera.

Pored toga, predstavnici norveške policije su naglasili da se njihova strategija prevencije u dobroj meri zasniva na permanentnom prisustvu na svim digitalnim platformama i mrežama gde kroz komunikaciju sa građanima dobijaju informacije o krivičnim delima koja se pripremaju ili dešavaju u realnom životu, za koja inače ne bi nikada saznali.

U razgovorima o pravnom okviru zaštite bezbednosti novinara, SRG je saznala da norveški Krivični zakonik predviđa krivično delo "Mešanje u rad važnih društvenih institucija", u koje spadaju i mediji, a kojim je predviđena kazna zatvora do 6 godina za ometanje, nasilje, pretnje i druga protivpravna ponašanja prema medijima. Pored ovog krivičnog dela, koje se vrlo retko primenjuje u praksi, norveški pravni sistem ne pruža posebnu pravnu zaštitu novinarima i drugim medijskim radnicima.

Na sastanku sa Norveškim medijskim regulatornim telom, delegacija SRG se upoznala sa strukturom, organizacijom i ovlašćenjima ovog tela kao i sa zakonskim rešenjima koji se odnose na finansiranje medija i njihovu odgovornost za poštovanje zakona i profesionalnih standarda novinarske profesije. SRG je dobila informacije i o aktivnostima Norveškog regulatornog tela u okviru Evropske platforme regulatornih tela (EPRA) koju čine 56 regulatornih tela iz 47 evropskih država.

Predstavnici Norveškog sindikata novinara, koje ima 8700 članova što predstavlja više od 90 odsto od ukupnog broja novinara u ovoj zemlji, istaklo je da je ključni razlog za bezbedan rad novinara kvalitetna organizacija okruženja u kojem medijski profesionalci rade. Naročito su istakli odličnu saradnju sa norveškim državnim institucijama koje razumeju značaj slobodnih medija i poštuju važnu ulogu novinara i medija u

²⁰ Pogledati: <https://n1info.rs/vesti/stalna-radna-grupa-za-bezbednost-novinar-a-u-poseti-norveskoj/>

demokratskim društvima. Vrhovni sud Norveške, po njihovim rečima, zauzeo je stav da nasilje nad novinarima mora da ima za posledicu strože kažnjavanje. Istakli su i da je u Norveškoj najveći problem nasilje nad norveškim novinarima koji rade van zemlje i izveštavaju iz kriznih situacija.

Sa predstavnicima Norveškog udruženja urednika, koje ima 800 članova od čega 350 glavnih urednika i oko 450 zamenika, i Saveta za štampu, SRG je razgovarala o zaštiti novinarskih izvora i poštovanju Etičkog kodeksa. Norveški urednici su naročito naglasili značaj Sporazuma o pravima i dužnostima urednika koji su sklopili sa Udruženjem vlasnika medija po kome nijedan organ vlasti, medijski vlasnik, komercijalni akter, kao ni bilo koja druga interesna grupa, ne sme da se meša u slobodu i uređivačku politiku medija.

Razmatranje mogućnosti za uspostavljanje saradnje i eventualno postizanje sličnog sporazuma u Srbiji biće jedna od potencijalnih budućih inicijativa, pored drugih vezanih za prevenciju krivičnih dela i veću bezbednost novinara u digitalnom okruženju.

Na kraju, norveški partneri su vrlo pozitivno reagovali na dosadašnji rad SRG koji im je predstavljen kroz izveštaje koji pokrivaju period od 2017 do 2022 godine. Naročito su istakli vrednost izgradnje institucije koja se bavi zaštitom bezbednosti novinara, potrebu za stalnom edukacijom pripadnika organa za sprovođenje zakona i novinara, važnost vođenja baze podataka o napadima na novinare i, za njih, iznenađujuće operativnim radom Stalne radne grupe i dobrom saradnjom novinara i institucija.

Projekat studijske posete SRG Norveškoj realizovan je uz podršku Delegacije Evropske Unije u Srbiji.

Aktivnost 10: *Regionalne konsultacije predstavnika tužilaštava, policije, sudija i novinara sa ciljem promocije mehanizama za unapređenje bezbednosti novinara u državama regiona.*

Ova aktivnost je jedina koja nije realizovana tokom 2023. godine iz administrativnih razloga. Ona je prebalčena u Akcioni plan za 2024. godinu i po trenutnim procenama biće održana u februaru ili martu sledeće godine.

Aktivnost 11: *Učešće članova SRG na međunarodnim forumima i konferencijama radi unapređenja znanja vezanih za međunarodne standarde i najbolje prakse u oblasti zaštite bezbednosti novinara.*

Tokom 2023. godine, članovi SRG su učestvovali u nekoliko međunarodnih događaja koji su se bavili bezbednošću novinara i na kojima su imali priliku da informišu različite aktere o aktivnostima i rezultatima rada Grupe.

Dva predstavnika SRG su učestvovala na prvom sastanku kontakt tačaka za bezbednost novinara u okviru OEBS regiona koji se 17. marta održao u Beču u organizaciji kancelarije Predstavnice OEBS-a za slobodu medija.

Šest predstavnika SRG je od 16. do 17. maja učestvovala na međunarodnoj konferenciji o bezbednosti novinara koju je kancelarija Predstavnice OEBS-a za slobodu medija (RFoM) organizovala u Skopju u Severnoj Makedoniji.

Tri predstavnika SRG su učestvovali na svetskom kongresu Međunarodnog instituta za medije (International Press Institute, IPI) koji je 25. maja održan u Beču.

Dva predstavnika SRG su, takođe, učestvovala na konferenciji posvećenoj budućnosti slobode medija u regionu OEBS-a koju je 22. novembra u Beču organizovala kancelarija RFoM-a.

Aktivnosti koje nisu bile predviđene Akcionim planom

Pored aktivnosti predviđenih Akcionim planom, SRG je realizovala i nekoliko dodatnih aktivnosti, uključujući i redovne tromesečne i vanredne sastanke čije održavanje je regulisano Pravilnikom o radu SRG.

Aktivnost 12: Redovni tromesečni i vanredni sastanci SRG

Pravilnikom o radu SRG predviđeno je održavanje redovnih tromesečnih sastanaka, a u slučaju potrebe i vanrednih. Pored četiri redovna sastanka, održanih u martu, junu i dva u decembru, na kojima su se razmenjivale informacije o predmetima iz evidencije tužilaštava, preduzetim radnjama nadležnih institucija i aktuelnim slučajevima i dešavanjima, u 2023. godini održana su i dva vanredna sastanka na inicijativu novinarskih i medijskih udruženja povodom konkretnih dešavanja.

Prvi vanredni sastanak je bio zakazan povodom izmeštanja Marka Vidojkovića iz Srbije u martu zbog pretnji i pritisaka kojima je bio izložen, a nakon pisma koje je PEN centar uputio Veranu Matiću, članu SRG. MUP je naložio procenu bezbednosti i objavio da u mesecima koji su prethodili izmeštanju novinara nije bilo nikakvih promena u pogledu rizika i ugrožavanja njegove bezbednosti. Predstavnik VJT u SRG je insistirao na tome da MV nije relociran na osnovu realne procene bezbednosti nadležnih institucija već na osnovu subjektivnog osećaja ugroženosti. Problematizovano je i to što se ovom slučaju pridaje veći značaj u odnosu na druge slučajeve zastupljene u evidenciji.

Nakon razmene informacija o broju prijavljenih slučajeva Marka Vidojkovića i Nenada Kulačina i proceduralnih faza u kojima se slučajevi nalaze, dogovoreno je da se PEN centru odgovori sa podacima tužilaštva i NUNS-a o broju i statusu prijava i ishodima postupaka. U evidenciji NUNS-a je u tom momentu bilo evidentirano 11 podnetih krivičnih prijava, dok je u evidenciji VJT bilo ukupno devet predmeta - tri gde je Vidojković sam oštećen i šest gde je jedan od oštećenih, pored kolege Nenada Kulačina. Ustanovljeno je da u šest od devet evidentiranih predmeta ima elemenata krivičnih dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. Dva predmeta su u tom momentu bila presuđena (osuđujuće presude), dok se u četiri predmeta još uvek postupalo.

Početak juna meseca održan je drugi vanredni sastanak na inicijativu predstavnika novinarskih i medijskih udruženja povodom upada pristalica pokreta „Dostojni Srbije“ u dvorište televizije N1 (30. maj 23.). Upad, uznemiravanje i ometanje novinara se desio u jeku demonstracija građana zbog tragičnih događaja početkom maja meseca u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“, Malom Orašju i Duboni.

Iako su demonstracije uglavnom prolazile bez većih incidenata, upad u posed privatne televizije izazvao je reakciju budući da policija nije reagovala na višestruke prijave ove medijske kuće. Na apel članova SRG iz novinarskih i medijskih udruženja povodom događaja i potrebe da se deluje preventivno, VJT nije učestvovala na sastanku jer ga je smatrala preuranjenim, jer nije bilo procene o eventualnom krivičnom delu. Sastanak je ipak održan, a predstavnik MUP-a je izvestio da je policija u civilu bila prisutna na mestu događaja i da je procena bila da nije ugrožen javni red i mir, te da zbog toga reakcije policije nije ni bilo. Izveštaj o događaju je poslat tužilaštvu, ali nije zaveden u evidenciju tužilaštva.

Sa druge strane, u vreme demonstracija, organizovan je i miting vladajuće stranke (26. maja) koji je, na pisani zahtev TV N1, doveo do pojačane pažnje MUP-a i zaštite novinara koji su izveštavali sa ovog događaja. Iako novinari pod zaštitom nisu bili zadovoljni ovakvim rešenjem, na vanrednom sastanku SRG je procenjeno da je to primer dobre prakse u prevenciji nasilja nad novinarima koji treba praktikovati i u budućnosti.

Stav prisutnih članova SRG je bio i da treba insistirati na postupanju nadležnih institucija kada je tokom demonstracija nasilni događaj snimljen, a naročito u odnosu na slučajeve kada su nasilnici na snimcima prepoznatljivi kao oni koji ponavljaju incidente.

Nakon sastanka, SRG je izdala saopštenje za javnost o pojačanoj pažnji svih aktera u napetim situacijama i tokom demonstracija u vezi sa bezbednošću novinara.²¹

Aktivnost 13: *SOS 24/7 hotline za pružanje besplatne pravne pomoći novinarima koji smatraju da im je ugrožena bezbednost*

SOS sigurna linija otvorena je 24 časa, sedam dana nedeljno sa operaterima koji su i članovi SRG, ali i advokati koji se bave zastupanjem novinara i redakcija. Ova linija mesečno u proseku dobija između dvadeset i trideset poziva. Jedan deo poziva vezan je za prijavljivanje slučajeva koje novinar prepoznaje kao moguće ugrožavanje bezbednosti ili pretnje. Drugi deo su pitanja o različitim problemima sa kojima se novinari susreću, najviše o njihovim pravima u određenim situacijama. SOS linija je deo aplikacije i portala bezbedninovinari.rs na kojoj se nalaze brojni važni tekstovi vezani za bezbednost novinara, slučajevi, izveštaji VJT, mesečni monitoring izveštaji i slično.

²¹ Pogledati: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/stalna-radna-grupa-za-bezbednost-novinar-a-peluje-da-se-novinarima-obezbledi-nesmetan-rad-na-protestu/>

Aktivnost 14: *Konsultacije između SRG i predstavnika Vrhovnog suda Srbije*

U saradnji sa Misijom OEBS-a u Srbiji, SRG je 11. oktobra u Beogradu organizovala konsultativni sastanak sa predstavnicima Vrhovnog suda kako bih ih upoznala sa svojim radom i skrenula pažnju na određene izazove registrovane u sudskoj praksi u vezi sa tumačenjem pretnje kod krivičnog dela Ugrožavanja sigurnosti. Vrhovni sud su predstavljale Biljana Sinanović, sudija Krivičnog odeljenja, i Katarina Manojlović Andrić, specijalni savetnik predsednika Vrhovnog suda. Na sastanku je dogovoreno da ova vrsta konsultacija postane redovan način razmene mišljenja i informacija koji će se održavati jednom do dva puta godišnje.

Aktivnost 15: *Obeležavanje godišnjice ubistva novinara Slavka Ćuruvije*

Predstavnici SRG iz ANEM-a, UNS-a i NUNS-a sa Slavko Ćuruvija Fondacijom su 11. aprila učestvovali u protestnoj šetnji povodom obeležavanj godišnjice ubistva Slavka Ćuruvije. Predstavnici SRG i Misije OEBS-a u Srbiji na čelu sa ambasadrom Janom Bratuom bili su deo ovog događaja uz prisustvo predstavnika najvažnijih evropskih i svetskih udruženja i organizacija koje se bave zaštitom bezbednosti novnara.

Protestnoj šetnji je prethodila međunarodna konferencija „Odbrana istine“ koju je organizovala Slavko Ćuruvija fondacija. a kojoj su prisustvovali predstavnici devet međunarodnih organizacija: Međunarodne federacije novinara, Evropske federacija novinara, Međunarodnog instituta za štampu, Mreže Safe Journalists, Fondacije Dafne Karuana Galicija, Reportera bez granica, Osservatorio Balcani Caucaso Transeuropa, ECPMF i Article 19.

V. Akcioni plan SRG za 2024. godinu

Novi Akcioni plan SRG, usvojen u decembru 2022. godine, pokriva trogodišnji period zaključno sa 2025. godinom. Aktivnosti predviđene za realizaciju tokom sledeće (2024) godine u dobroj meri se poklapaju sa aktivnostima iz prethodne godine, što je i razumljivo s obzirom da SRG želi da zadrži kontinuitet u aktivnostima kao što su obuke predstavnika policije, tužilaštva i novinara i posete lokalnim sredinama kako bi dobila informacije o tekućim slučajevima i opštoj bezbednosnoj situaciji u kojoj medijski profesionalci u manjim sredinama rade. Imajući to u vidu, Akcioni plan SRG za 2024. godinu predviđa sledeće aktivnosti (ostaje mogućnost da se nove aktivnosti dodaju tokom godine):

Aktivnost 1: Redovni tromesečni i vanredni sastanci SRG

Kako je to već pomenuto, redovni sastanci SRG se, po Pravilniku o radu, održavaju jednom u tri meseca, a vanredni kada god postoji potreba za tim. Za 2024. godinu predviđeno je da redovni sastanci budu održani u martu, junu, septembru i decembru.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	VJT, MUP, NUNS, UNS, NDNV, ANEM, AM, AOM i Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	mart, jun, septembar i decembar 2024. godine

Aktivnost 2: Redovna godišnja obuka kontakt tačaka policije i tužilaštva o bezbednosti novinara

Do isteka Akcionog plana 2023 – 2025, SRG svake godine planira da organizuje godišnju obuku kontakt tačaka iz tužilaštva i policije o važnim pitanjima iz oblasti bezbednosti novinara i značaju javnog informisanja u demokratskim društvima. U 2024. godini trening će biti održan isto kao i u ovoj – u decembru.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	VJT, MUP i Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	decembar 2024. godine

Aktivnost 3: Obuka o bezbednosti novinara tokom javnih okupljanja

U saradnji sa novinarskim udruženjima koja učestvuju u radu SRG, OEBS će organizovati obuku o bezbednosti novinara tokom javnih okupljanja u Beogradu. Obuku će pohađati najmanje 80 novinara i koristiće se za prikupljanje informacija od učesnika o situaciji u kojoj rade, opasnostima sa kojima se suočavaju, sredstvima zaštite koje koriste i iskustvu u radu sa relevantnim institucijama na njihovoj zaštiti tokom javnih okupljanja. Ove

informacije će se, uz saglasnost učesnika obuke, koristiti za dalji razvoj narednih obuka i edukativnih materijala.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	UNS, NUNS, NDNV, Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	maj 2024. godine.

Aktivnost 4: Tromesečne posete predstavnika SRG lokalnim sredinama

Posete delegacije SRG lokalnim sredinama predstavljale su tokom 2023. godine jednu od najvažnijih i najdelotvornijih aktivnosti zbog čega će i tokom sledeće godine biti nastavljeno sa njima. Gradovi planirani za sledeću godinu su: Kragujevac, Šabac, Dimitrovgrad i Kikinda.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	VJT, MUP, UNS, NUNS, NDNV, ANEM, AM, AOM i Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	Februar, maj, septembar i novembar 2024. godine.

Aktivnost 5: Uspostavljanje 24/7 psihološke pomoći novinarima koji prolaze kroz traume nakon izvršenja krivičnih dela protiv njih

Često se u diskusijama na sastancima SRG razgovaralo o dodatnim formama i modelima saradnje, te da li je potrebno postojećem mandatu Grupe pridodati nove zadatke. Kada je reč o SRG, čini se da se ovo naročito odnosi na mere usmerene ka prevenciji odnosno sprečavanju budućih napada, ali i na pružanje podrške nakon napada u vidu upućivanja u zdravstvene ustanove, podrške u prevazilaženju traume, kao i moguća kompenzacija u vidu fondova pomoći. Krajem 2022. godine Misija OEBS-a u Srbiji je formirala tim koji je izradio Analizu mentalnog zdravlja novinara i koji je dao preporuke za višegodišnje aktivnosti i projekte usmerene ka poboljšanju ambijenta u kome novinari rade. Tokom 2023. godine održan je trening za psihijatre i psihologe buduće operatere 24/7 besplatne psihološke pomoći novinarima čija se konkretna realizacija planira za 2024. godinu.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Asocijacija nezavisnih elektronskih medija
Vremenski okvir:	jun - decembar 2024. godine

Aktivnost 6: Izrada tromesečnog biltena SRG sa podacima o slučajevima i radu Grupe koji bi se distribuirali novinarima preko mejling lista novinarskih i medijskih udruženja

SRG će i tokom 2024. godine nastaviti sa izradom i distribucijom tromesečnih newsletter-a sa ciljem informisanja novinara i šire javnosti o svojim aktivnostima, pojedinačnim slučajevima i rezultatima rada.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	RJT, AOM, ANEM i Misija OEBS-a u Srbiji
---------------------------------------	---

Vremenski okvir:	mart, jun, septembar i decembar 2024. godine
------------------	--

Aktivnost 7: Izrada godišnjeg izveštaja o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara

Pravilnik o radu SRG predviđa obavezno objavljivanje polugodišnjih izveštaja o radu Grupe, što sve do kraja 2021 godine nije bilo rađeno. Krajem te godine objavljen je prvi četvorogodišnji izveštaj o radu SRG, a zatim su objavljeni i izveštaji za 2022. i 2023. godinu. Kako bi ispunili ovu važnu obavezu i nastavili sa dobrom praksom objavljivanja godišnjih izveštaja koja značajno doprinosi boljoj informisanosti javnosti o radu Grupe kao i njenom kredibilitetu, i u 2024. godini će dva člana SRG, uz pomoć predstavnika Misije OEBS-a, raditi na izradi godišnjeg izveštaja.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	AM, NUNS, NDNV, Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	novembar - decembar 2024. godine

Aktivnost 8: Studijska poseta SRG Italiji sa ciljem uspostavljanja međunarodne saradnje i razmene iskustava u borbi za unapređenje bezbednosti novinara

U maju 2022. godine predstavnici SRG bili su u studijskoj poseti Holandskoj radnoj grupi za bezbednost novinara dok su u oktobru 2023. godine posetili Norvešku. Ove aktivnosti su, po oceni učesnika, bile veoma uspešne i jako su doprinele poboljšanju koherentnosti Grupe i dobijanju novih saznanja koja mogu biti iskorišćena za još efikasniji rad u lokalnim okvirima. U septembru 2024. godine planira se studijska poseta Italiji, a posebna pažnja biće posvećena upoznavanju sa italijanskim sistemom prevencije zločina nad novinarima.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Logistika i organizacija – Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	septembar 2024. godine

Aktivnost 9: Učešće članova SRG na međunarodnim forumima i konferencijama radi unapređenja znanja vezanih za međunarodne standarde i najbolje prakse u oblasti zaštite bezbednosti novinara

Za ovu aktivnost ne može se u ovom trenutku predvideti tačno određen vremenski okvir, ali je bitno da SRG ima mogućnost da svoje članove šalje na međunarodne konferencije poput onih koje organizuje kancelarija Predstavnice OEBS-a za slobodu medija, ili Savet Evrope, ili primera radi Međunarodni festival novinarstva u Peruđi, kao i durgi profesionalni sastanci i konsultacije koje organizuju međunarodne organizacije civilnog društva kao što su: Article 19, Komitet za zaštitu novinara, International Press institute i drugi slični projekti saradnje institucija i nevladinog sektora u Evropi.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Misija OEBS-a u Srbiji
---------------------------------------	------------------------

Vremenski okvir:	Tokom 2024. godine u zavisnosti od događaja
------------------	---

Aktivnost 10: Konsultacije SRG sa predstavnicima Vrhovnog suda

Na sastanku koji je SRG održala 2023. godine sa predstavnicima Vrhovnog suda dogovoreno je da takva okupljanja postanu redovna jednom godišnje pa će se sa tom praksom nastaviti i tokom 2024. godine.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Misija OEBS-a u Srbiji
Vremenski okvir:	oktobar 2024. godine

Aktivnost 11: Regionalne konsultacije predstavnika tužilaštava, policije, sudija i novinara sa ciljem promocije mehanizama za unapređenje bezbednosti novinara u državama regiona.

Regionalne konsultacije imaće za cilj razmenu i promociju najboljih praksi i iskustava prilikom uvođenja nacionalnih mehanizama za poboljšanje bezbednosti novinara. Ovaj događaj će okupiti do osam učesnika iz svih zemalja u regionu koji predstavljaju tužilaštvo, policiju, sudstvo i udruženja novinara i medija i značajan broj lokalnih stručnjaka, novinara, akademika i predstavnika vladinih institucija.

Partner u realizaciji ove aktivnosti:	Logistika i organizacija Misija OEBS-a u Srbiji i RFoM
Vremenski okvir:	Mart 2024. godine

Vremenska tabela aktivnosti

2024												
Title	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Avg	Sep	Okt	Nov	Dec
Aktivnost 1			x			x			x			x
Aktivnost 2												x
Aktivnost 3					x							
Aktivnost 4		x			x				x	x		
Aktivnost 5						x	x	x	x	x	x	x
Aktivnost 6			x			x			x			x
Aktivnost 7											x	x
Aktivnost 8									x			
Aktivnost 9	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Aktivnost 10										x		
Aktivnost 11			x									

VI. Zaključci i preporuke

- **Kada je u pitanju 2023. godina**, u periodu od januara do kraja decembra u svim javnim tužilaštvima u Srbiji je, na osnovu podnetih krivičnih prijava ili izveštaja, **formirano 75 predmeta u vezi sa događajima na štetu novinara**, i to: 4 u januaru, 3 u februaru, 7 u martu, 8 u aprilu, 12 u maju, 9 u junu, 8 u julu, 6 u avgustu, 5 u septembru, 8 u oktobru, 3 u novembru i 2 u decembru.
- Od ukupnog broja formiranih predmeta vezanih za bezbednost novinara tokom 2023. godine **rešeno je 23 (31,51% od ukupnog broja)** i to 9 predmeta sudskom odlukom (sve su osuđujuće presude) i 14 predmeta odlukom tužilaštva (u 6 predmeta doneto je rešenje o odbačaju krivične prijave i u 8 predmeta službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka zbog nepostojanja elemenata krivičnih dela).
- Kada je u pitanju struktura prijavljenih krivičnih dela protiv novinara, i ove godine je **najviše pretnji iz člana 138. Krivičnog zakonika Republike Srbije - za krivično delo Ugrožavanje sigurnosti (64 slučaja)**. Zajedno sa pretnjama pojavljuju se još i Uvreda i Lake telesne povrede, a kao ostala prijavljena krivična dela zabeleženi su Nasilničko ponašanje (2 slučaja) i po jednom Zlostavljanje i mučenje, Proganjanje i krivično delo Prinuda.
- Što se tiče nadležnih tužilaštava – tačno jedna polovina slučajeva je u nadležnosti VTK, ukupno 37. To znači da **u većinskom broju slučajeva pretnje novinarima dolaze putem interneta**.
- Od početka vođenja Baze podataka tužilaštva u **2016. godini pa do kraja decembra 2023. godine**, u svim tužilaštvima u Srbiji **formirano je ukupno 522 predmeta na osnovu prijava za krivična dela protiv novinara**. Prema statističkim podacima VJT-a za ovaj period, **rešeno je ukupno 308 predmeta, odnosno 59% slučajeva, dok je 214 predmeta (41%) još uvek aktivno**, odnosno nerešeno, i nalazi se u različitim fazama postupka.
- Iako je ukupan broj nepoznatih izvršilaca napada na novinare, kao razlog za nerešavanje tih slučajeva, i dalje visok (oko 43% od ukupnog broja nerešenih predmeta) ipak treba primetiti da je najveći broj neidentifikovanih učinilaca krivičnih dela iz ranijeg perioda vođenja evidencija što se jasno vidi iz tabele u gornjem delu Izveštaja. **Broj neidentifikovanih izvršilaca u 2016. godini je 94% od 17 nerešenih predmeta, dok je traj procenat u 2023. godini pao na svega 9.6% (5 neidentifikovanih izvršilaca od 52 aktivna predmeta)**.

- **Od 81 predmeta koji su rešeni odlukom suda od 2016. do 2023. godine - u 63 predmeta je doneta osuđujuća presuda;** u 12 predmeta oslobađajuća presuda; dok je u 6 predmeta optužni akt tužilaštva odbačen ili odbijen.
- Sa druge strane, u istom periodu, **tužilačkom odlukom je rešen 223 slučaj.** U 106 predmeta doneto je rešenje o odbačaju krivične prijave, dok je u 97 predmeta doneta službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka, odnosno da nema elemenata krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.
- U 2023. godini nastavljen je trend pretnji Marku Vidojkoviću i Nenadu Kulačinu. Zabeleženo je ukupno pet i u ovom trenutku se prikupljaju obaveštenja, dok je u nekim izdat zahtev sudu za lociranje mesta komunikacije, a u jednom slučaju krivična prijava je odbačena. **Nerešeni slučajevi pretnji novinarima,** ne samo u slučaju ova dva novinara već i drugih, **zahtevaju stalnu reviziju statusa i nove napore za efikasnije otkrivanje i primereno kažnjavanje počinilaca.**
- Da ne bi došlo do zastarevanja krivičnog gonjenja u slučaju teškog fizičkog napada na novinara portala Žig Info, **Željka Matorčevića, potrebno je da tužilaštvo i policija nastave da preduzimaju dalje istražne radnje sa ciljem otkrivanju izvršioca** zločina koji se dogodio 2018. godine.
- **Pravnosnažna presuda protiv napadača na fotoreportera Milana Šupicu iz Pančeva, primer je efikasnog otkrivanja i procesuiranja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti novinara.** Prvostepena presuda doneta je za manje od dva meseca od napada, a da pritom nije bio u pitanju sporazum o priznanju krivičnog dela.
- Slučaj napada na novinara FONET-a Marka Dragoslavića takođe predstavlja jedan od primera efikasnog postupanja nadležnih organa jer je pravnosnažna osuđujuća presuda doneta za manje od tri meseca od nasilnog događaja i svega mesec i pet dana od podizanja optužnice. Međutim, s obzirom da novinar nije želeo da prijavi i goni počinioce u vezi sa druga dva napada, čini se da **postoji potreba edukacije novinara o tome da mora da postoji aktivna uloga oštećenog u procesuiranju učinilaca, kao i subjektivni osećaj ugroženosti,** jer će u protivnom krivična prijava biti odbačena zbog nepostojanja bitnog obeležja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti.
- **Akcioni plan SRG za 2023 sadrži 11 aktivnosti od kojih je uspešno implementirano 10.** Posebno je važno naglasiti da su u realizaciji Akcionog plana učestvovalе sve institucije, udruženja i asocijacije koje su potpisale Sporazum u decembru 2016. godine i koje i danas učestvuju u radu SRG što govori o njihovom aktivnom pristupu i značaju koji pridaju ovom procesu

- Rad SRG postaje sve prepoznatljiviji među lokalnim ali i inostranim akterima. **Poslednji Izveštaj Evropske Komisije o Srbiji za 2023. godinu konstatuje da su policija i tužilaštvo brzo reagovali u nekoliko slučajeva napada i pretnji novinarima, radeći u okviru SRG.** Norveški partneri, sa kojima se SRG sreća tokom studijske posete, vrlo su vrlo pozitivno reagovali na dosadašnji rad koji im je predstavljen kroz godišnje izveštaje. Naročito su istakli vrednost izgradnje institucije koja se bavi zaštitom bezbednosti novinara, potrebu za stalnom edukacijom pripadnika organa za sprovođenje zakona i novinara, važnost vođenja baze podataka o napadima na novinare i, za njih, iznenađujuće operativnim radom SRG oličene u dobroj saradnji novinara i institucija.
- **Aktivnosti koje SRG planira da realizuje tokom 2024. godine, a ima ih 11,** u dobroj meri se poklapaju sa aktivnostima iz prethodne godine, što je i razumljivo s obzirom da SRG želi da zadrži kontinuitet u aktivnostima kao što su obuke predstavnika policije, tužilaštva i novinara i posete lokalnim sredinama kako bi dobila informacije o tekućim slučajevima i opštoj bezbednosnoj situaciji u kojoj medijski profesionalci u manjim sredinama rade.
- **SRG mora da nastavi da ispunjava svoj važan mandat,** da pronalazi nove kreativne načine borbe protiv nekažnjivosti za napade na novinare, da pojača intenzitet svog rada uključujući i prevenciju zločina i da, naravno, dobije dodatnu podršku svih relevantnih aktera, pa i onu sa najviših, političkih, instanci. Kao i do sada, Misija OEBS-a u Srbiji će nastaviti da podržava SRG u primeni Akcionog plana koji važi do 2025. godine.